

SZÍMA MATAVULY:

Esős éjszakán*

A katolikus esztendő utolsó napján egész nap esett az eső, még akkor is, amikor a keskeny és kihalt városi utcákon pislákolni kezdtek a meggyújtott lámpák. A magas ódon házak csatornáiból zuhatagok ömlöttek az út kövezetére. Mindenfelé víz csörgedezett, zuhogott, szakadt.

A „Három csillaghoz“ címzett kocsmában a hosszú asztal belső végén Szelákovics Mísó kocsmáros és leánya, Ivana vacsorázott. Rajtuk kívül senki sem volt a kocsmában. Mögöttük, a konyhaajtón keresztül a tűzhely lángja lobogott fel még időről-időre s a faira felrajzolódott egy kócos, női fej, amely szintén evett. Ez Jelena volt, csúfnevén Jejina, (huhogó bagoly) Mísó testvére és szakácsnéja. Udvarosuk nem volt.

Amikor megvacsoráztak, Ivana az asztal letakarításához fogott, Mísó a széken nagyokat nyujtózott és ásítózott, Jejina pedig kijött a konyhaajtóba és megkérdezte:

— Letakarjam a paraszat?

— Takard! — mondta a testvére ásítózva. — Ha Pipót nem várnám, menten zárnék! Hát ez, mondom, alvásra való éjszaka! Isteni ajándék! Tyűh, milyen jót alszunk!

S mintha csak bevezetőt csinálna az édes álomba, amely majd az egész hosszú esős éjszakán tart, a kocsmáros össze is teszi a karját a mellén, a fejét pedig oldalt fordítja. Ivana kimegy az ajtóba, hogy a zuhogó esőben szétnézzen a kihalt utcán. Jejina visszahúzódik a konyhába és mindjárt szidni kezdi a „latinokat“.

Nála nem csak az olaszok a latinok, hanem a katolikus vallású szerbek is.

Így mind a hárman kimutatták, ami a szívükön fekszik.

A gazdag, elkényeztetett kocsmáros egyedül a pihenésre és gondtalanságra vágyott. Erős, egészséges ötvenéves ember volt. Sima, piros arca, még mindig fekete vékony bajsza a borbélytáblák figurájára emlékeztetett s az egyszerűbb fehérszemélyek számára még most is a férfiszépség eszményképét jelentette. Amióta pedig özvegyen maradt, egyszerűen rá akarják varrni magukat. A kocsmát megszokásból és becsvágyból, nem pedig pénzszerzés okából tartotta nyitva éjfélig. Jó bora esténként, vonzotta az iparosokat, altiszteket, kishivatalnokokat és tengerészeket. Itt „briskuláztak“ és zajongtak éjfélig, de amikor az óra éjfélre mutatott, Mísó az első óraütésre elkiáltotta magát: „All right (ol rájt), gyerünk gyerekek! Mindennek és mindenkinek jóéjszakát!“ S ez ellen már nem volt ellenvetés. Napközben hárman is alig győzik a mun-

---

* Száz év előtt 1852-ben született Szima Matavuly, a nagy szerb realista regényíró.

kát, a falusiak rohamát, akik a városba jönnek a bíróságra vagy a piacra. Jejina főzött, ő felszolgált, Ivana pedig a pénzt szedte

Nagy gondtól szabadult meg Mísó most nemrég, amikor Fábri Tóni megnősült. Ez valami favágó volt, gyilkos és hencegő, amilyenekben bővelkedik a Tengeremellék. Tóni bolondult Ivana után, az is őtána. Mísó csak nagynehezen akadályozta meg, hogy erőnek erejével el ne vigye. Azt beszélték, hogy Mísó valamilyen hivatalnokhoz akarja adni a leányát s hogy azután maga is megnősül.

Ivana tizennyolcéves karcsú leány volt, fehérarcú, ívelt szemöldökű és feketeszemű. Jócskán hasonlított az apjára, de éppen ellenkező természetű. Az önző csendes ember, megállapodott, mindenben rendezett, ő pedig a nyugodtság máza alatt szeszélyes, akit vonz a nem mindennapi. A küszöbről nézve a borzalmas éjszakát, a kerethez méltó eseményre gondolt.

Jejina anyó öccsénél tíz évvel öregebb, gyermektelen özvegy, apró csupa bütyök, pravoszlávós vakhitével tűnt ki, amely nem annyira a templombajlásban, mint a katolikusok elleni olthatatlan gyűlöletben nyilvánult meg. Ez ennek a csak pörlekedni tudó korlátolt de egyben óvatos anyókanak valóságos betegsége volt. Fábri Tónit is inkább a valása mint kicsapongó életmódja miatt gyűlölte. Ivanát, valóban, inkább megfojtaná, minthogy beleegyezzen abba, hogy „latinhoz“ menjen férjhez. Amíg a leány az ajtóban állt és ki tudja miről álmodozott, addig a nagynéni mosogatott és pörölt:

— Vízözönt szakasszon rájuk az Isten! Adja az Isten, hogy vízbe vesszen a kis Karácsonyuk is, meg a Három Királyuk is, meg a szent atyjuk, a pápa és minden szentjük! Óh, te utolsó vallás, csak megérhetném, hogy az oroszok megsemmisítsenek! Meglesz, ha az Isten is úgy akarja... Szent, szent, szent a Mindenható Úristen! Űsd a pogányát!...

A kerek falióra megcsikordul és kezdi verni a nyolcat. Ivana visszamegy az apjához s azt mondja:

— Itt van Pípó bátya!

Ezzel már hozza is a kártyát, a táblát és a krétát, és megy, hogy negyedliter bort töltsön.

Pípó halász ott lakott lent a parton, körülbelül egy kilométerre, de ha dörgött, ha villámlott, nem maradt el, hogy vacsora után el ne játsszon a bátyjával három játszma briskulát.

Belép és leveti viaszkosvászon köpenyét. Fején sisakhoz hasonló bőr halászsapka volt. Termetre kicsiny. Éles, sárga arca, megkurtított ősz bajuszával, apró, barna szemével mintha örökké mosolyogna. A két édestestvér között semmi hasonlatosság sem volt, Pípó és Jejina között pedig csak a görbe orrban és a kigyúrött szájuk szélében mutatkozott.

Ahogy köszönt és leült, Pípó hozzátette:

— Sírva búcsúzik az ó-évük! — S ezzel már kezdte is a kártyát keverni.

— Annyi baj legyen! — válaszol Mísó. — Nem adnám ezt az esőt tíz viharért! Mihelyt befejezzük, lefekszem! Tyűh, be jót alszunk!

Jejina kiszól a konyhából:

— Ugy-e — mondja —, sírva távozik az évük? Csak hadd távozzon! Sírjon nekik mindegyik, mindörökre!!

Ivana leül a nagybátyjával szemben és rákönyököl az asztalra.

Lejátszottak két játszmat szó nélkül, kurta pipáikból pöfökelve. Amikor a harmadikba kezdtek, belép Fábri Tóni, leül kissé távolabb és félliter bort kér. Ivana zavarában ránéz apjára és nagybátyjára, majd el-

indul , hogy kiszolgálja. Jejina kidugja a fejét, félre fordítja és „hű, hű“-t mond. Pipó suttogva megkérdi bátyját:

— Mi az, hát ez jár ide?

Mísónak felemelkedik felső ajka és kivillanak a farkas szemfogak, minek folytán egész kinézése megváltozik. Úgy válaszol a foga között:

— Eddig nem járt! Az ördög tudja!

A fiatal, erős, rendkívül széles vállú, szőke Tóni kedves arcú volt.

Remegő hangon megkérdezi a leánytól:

— Hát, hogy vagy Ivana?

— Jól, köszönöm, — feleli a leány és visszamegy a söntéshez, felkönyököl s rászzegezi a tekintetét.

Mísó ledobja a kártyát és megindul az ajtó felé, mondván:

— Ideje, hogy aludni menjünk! All right!

Pipó Fábrihoz fordul és azt mondja:

— Sírva távozik az ó-év öcskös!

Tóni megrezzen. Izgatott arcán látszik, hogy ezekben a szavakban valamilyen sértő célzást keres. És keresztbefonva hatalmas karjait, csipősen kérdi:

— Mit akarsz ezzel mondani, Pipó bátya?

— Hát igen, sír az ég — így szokták mondani —, mondja nyugodtan a halász.

— És aztán mit siratna a mi ó-évünk, mi? — kérdi Tóni s dacosan felveti a fejét. — És fog-e a tietek nevetni, természetesen a mienken? És itt Szelákovicséknál örökké bántani akarják a mi hitünket?... Melyik a régebbi itt, a mi vidékünkön, kérdem én!...

— Milyen beszéd ez? — kiáltja Mísó, feléje fordulva, kezét háta mögött tartva.

Pipó vállat von és pislog.

Jejina bekiált a konyhából:

— Bolond ember beszéde! Szent, szent, szent vagy Uram! Vágj bele!

Tóni felkel, pénzt dob az asztalra a kocsmárosnak és odakiáltja:

— All right! All right! Rácok!

Jejina rárohan, mint valami veszett. Valahonnan még furkós is kerül a keze ügyébe. És kiabál:

— Nesze neked rájt!

S a bottal az asztalra vág.

Tóni a köpenyével eloltja a lámpát és leüti. Sikítás hallatszik és az öregasszony nyögése, majd lépések zaja és csobogás az utcáról...

Mindez egy pillanatig tartott.

Mire aztán Mísó gyertyát gyújtott, Ivana sem volt seholl!... Mind a ketten elsiettek az esős éjszakába.

Fordította: Ch. Forge